

TONE GASPARI:

Maj.

edvedov Tone je begunska sirota. Ubežal je pred štirinaj leti s svojo materjo na Koroško; hišo in malo njivo so že dosezale vojne grozote, ko sta se v temni noči poslavljala z obupavajočo materjo od domače grude. Pretrpela sta mnogo, mnogo; čuda, da je srce moglo sprejeti toliko hudega, da ni že zdavnaj počilo od bolesi! Pa je vedno sijala iskrica upanja in blažila trpkost in rahljala upe v lepšo bodočnost. Ko pa je mati prejela sporočilo o smrti, ki je očeta položila pod toplim goriškim solncem na tla, takrat šele je vzkipelo vse zatajeno gorje — srce ga ni zmoglo, prekipejo je — in dobra mati je legla, da si odpočije...

Medvedov Tone je ostal sirota. Zatekel se je k sosedu, proseč ga dobre roke in odkritih oči. In ponudil mu je sosed toplo dlan, ga sprejel pod svojo streho ter mu izročil v varstvo in nego deset belih ovčic.

Od takrat pase Tone vsak dan na rebri pod Hudim gradom. Na vrhu sede na parobek, gleda na ovčice, pa tudi v dolino se ozira, kjer šeta po srebrni cesti naša pomlad, tako lepa, kot še nikoli. Ceste meri z žejnimi očmi, z nebotičnimi vrhovi se izkuša, v mislih leze na strme vrhe in gleda na ono stran. Pa dasi je Tone sirota, so vkljub temu njegove misli tople. Odkod hodi upanje, ne ve! Ve pa, da pritiplje tako lepo zveneče v misli, da jih prepoje in okraši z bujnim zelenjem veselega pričakovanja...

Bliža se maj. Njiva ga oznanja, ptiček poje o njem, bukovi gozd ga kliče z rahlim šumenjem. Tone sedi spet na rebri. Kodraste ovčice silijo proti vrhu; najmanjše belo jagnje pa se stiska k Tonetu in išče z jezičkom njegove roke. Danes Tone ne opazi tega. Z očmi premerja dolino in dolgo, široko prebelo cesto - popotnico, ki vsak dan hodi, hodi ko romarica, pa tako malo pové, da kdor ne gre z njo sam, ta ne zve niti, kako je na oni strani prvih grebenov. Tone premišlja, ali bi ne šel z njo, ko ga takó vabi. Ali kam? In tako sam!

Takrat se dvigne kraj ceste komaj vidna meglica prahu. Iz nje se izmota svetla kočija. Tone jo ujame z očmi in je ne izpusti več. Za njo hiti, poleg gospode sede v mehke blazine, da se popelje z njimi tja proti jugozahodu, kjer se nagiba solnce, kamor ga kliče koprnjenje. To solnce, to koprnjenje obeta maj, tisti maj, ki se rodi v goriških brdih in ga on tako dobro pozna. Kočija hiti. Na koncu ceste se še enkrat posveti nje svetlina, potem utone voz za grebeni. A Tone ne odneha! Misli mu pomagaio, hitijo naprej čez grebene, čez vrhove in se pomenijo z zahajajočim solncem.

Vse nebo je rdeče. Kakor z naglji in rdečimi rožami ovenčan se smehlja večer, predhodnik majevega jutra. Povsod, kjerkoli doseže ta večer zemljo, povsod natrosi teh rož, in vsa zemlja je užgana od prehudega cvetja, ki ga razsiplje v znamenju vstajenja umirajoče solnce. Tone je ves žareč v obraz; tudi srce je razpaljeno, zakaj tako hudo udarja, da ga ni moči umiriti. Tako lep je jugozahod, tako poln rož in sladkih spominov — pa je Tonetu tako daleč! Sirota je Tone; h komu naj se obrne, če doseže nekdanj njegova noga tisto blagoslovljeno zemljo, od solnca in dobrote greto? Dobro mu je tukaj, ničesar ne pogreša, toda žejno srce želi tja dol, da se tam napije vseh krasot, ki jih s spomini zaklepa vase. V maj upa, v najlepši mesec, da ga on zakliče: »Pojdi, dobri ljudje te vabijo, ki jih je vzgojila naša topla zemlja!...«

Solnce počasi ugasne. Tone vstane, zatopljen v prelepo ubeglo sliko, ogrne jopič ter se z ovčicami spusti na pot, ki se vije v vas.

*

Tone leži v postelji. Nemiren je, zakaj v očeh nosi večer, ki je ravnokar ugasnil in se potopil v temo. Marsikomu ne sije več sladkost tega večera, le v Tonetovem srcu še žari ravnotak, kot ga je vase sprejel zadnji pogled. Vidi jasna goriška brda, ovenčana vsepovsod z zeleno trto in utrjena s skalnatimi, močnimi hišami. Vidi visoke zvonike, čuje lastovke in kose ter z očmi dosega visoko, čisto nebo. Tiho, komaj slišno se pogovarja s to zemljo, vedno tiše si pošepetavata, dokler ne umre zadnji sladki šepet v polsnu.

In Tone zasana sladke sanje o maju, ki je že pred durmi, o maju, ki ga po dolgih letih pričakovanja privede v ljubo goriško zemljo. —

